

Ustavno sodišče je v postopku za oceno ustavnosti, začetem na pobudo Ivana Tepeha iz Spodnjega Dupleka, na seji dne 17. junija 1999

o d l o č i l o:

1. Določba 26. člena zakona o dedovanju kmetijskih gospodarstev (Uradni list RS, št. 70/95) se razveljavi.

2. Dokler ne bo uveljavljena morebitna nova zakonska ureditev se za dedovanje kmetijskih gospodarstev v primerih, na katere se je nanašala razveljavljena določba iz prve točke tega izreka, uporabljajo določbe zakona o dedovanju kmetijskih gospodarstev.

O b r a z l o ž i t e v

A)

1. Pobudnik navaja, da je bil eden od štirih pobudnikov, ki so uspeli s pobudo za oceno ustavnosti zakona o dedovanju kmetijskih zemljišč in zasebnih kmetijskih gospodarstev – kmetij (Uradni list RS, št. 26/73 in 1/86 – ZDKZ), saj je ustavno sodišče navedeni zakon z odločbo št. U-I-57/92 z dne 3. 11. 1994 (Uradni list RS, št. 76/94 in OdlUS III, 117) razveljavilo. Meni, da izpodbijana prehodna določba 26. člena zakona o dedovanju kmetijskih gospodarstev (v nadaljevanju: ZDKG) ni v skladu z ustavo, ker določa uporabo prejšnjega predpisa, ki pa je bil razveljavljen, ker je bil v nasprotju z ustavo.

2. Pobudnik in njegov brat naj bi leta 1973 na podlagi dedovanja po materi postala solastnika kmetije in sicer vsak do ene četrtine. Do ene polovice pa je bil solastnik pobudnikov oče, ki je umrl leta 1979. Zatrjuje, da kmetija ne izpolnjuje pogojev za zaščiteno kmetijo po veljavnem ZDKG, niti ni izpolnjevala pogojev po prejšnjih predpisih. Glede na to, da naj bi bila kmetija s pravnomočno odločbo, izdano po prejšnjih predpisih, kljub temu določena kot zaščitena kmetija, naj bi izpodbijana ureditev pomenila neenakopravno obravnavanje (drugi odstavek 14. člena ustave). O dedovanju navedene polovice kmetije po pobudnikovem očetu do uveljavitve ZDKG še ni bilo pravnomočno odločeno, zato meni, da bi bila enakopravnost z drugimi državljani zagotovljena z odločanjem o izpolnjevanju pogojev za zaščiteno kmetijo po kriterijih ZDKG. Pobudnik tudi meni, da izpodbijana ureditev omogoča odvzem že leta 1973 pridobljene solastninske pravice, kar naj bi bilo v nasprotju s 155. členom ustave (prepoved povratne veljave pravnih aktov).

3. Pobuda je bila poslana Državnemu zboru, ki nanjo ni odgovoril.

B)

4. Ustavno sodišče je pobudo sprejelo in glede na izpolnjene pogoje iz četrtega odstavka 26. člena zakona o ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 15/94 – v nadaljevanju: ZUstS) takoj nadaljevalo z odločanjem o stvari sami.

5. Člen 26 ZDKG se glasi: "Dedovanje zaščitene kmetije, določene po prejšnjih predpisih, ki je bilo uvedeno do uveljavitve tega zakona, se zaključuje po prejšnjih predpisih. Sodišče prekine postopek, katerega predmet je kmetija, dokler o njenem statusu v skladu s prejšnjimi predpisi ni pravnomočno odločeno z odločbo pristojne upravne enote."

6. Prejšnji predpis, na katerega se citirana določba nanaša, je ZDKZ, ki ga je ustavno sodišče razveljavilo z odločbo št. U-I-57/92. Razveljavitev nekaterih določb je začela učinkovati naslednji dan po objavi navedene odločbe, razveljavitev ostalih določb pa po poteku enega leta po objavi (odločba je bila objavljena v Uradnem listu RS dne 9. 12. 1994). Ustavno sodišče je navedeni zakon razveljavilo glede ureditve določanja zaščitenih kmetij, ker je zaradi svoje nedorečenosti omogočala njihovo arbitrarno določanje. Glede ureditve dedovanja pa zato, ker je bilo opredeljevanje pogojev za omejevanje lastninske in dedne pravice v nasprotju z ustavo prepuščeno aktom lokalne skupnosti, ker je ureditev primerov, ko noben dedič ni izpolnjeval pogojev za dedovanje, presegala namen zakona (tj. zagotovitev obdelave zemljišč), ker je bilo v zakonu predvideno, da kmetijska zemljišča, ki jih ne morejo dedovati dediči, postanejo družbena lastnina in ker je bilo določeno, da kmetijska zemljišča lahko dedujejo le osebe, ki so izpolnjevale pogoje po zakonu o kmetijskih zemljiščih (Uradni list SRS, št. 1/79, 11/81 in 1/86 ter Uradni list RS, št. 9/90 in 5/91), kar naj bi pomenilo ustvarjanje pogojev za neenako obravnavanje dedičev posameznih kmetijskih zemljišč in dedičev kmetij. Kasneje je ustavno sodišče citirani zakon o kmetijskih zemljiščih z odločbo št. U-I-184/95 z dne 14. 9. 1995 (Uradni list RS, št. 58/95 in OdlUS IV, 73) tudi razveljavilo.

7. Na podlagi 123. člena zakona o dedovanju (Uradni list SRS, št. 15/76 in 23/78 – v nadaljevanju: ZD) se dedovanje po umrlem uvede z njegovo smrtjo. Izpodbijana ureditev se tako nanaša na primere, ko je zapustnik umrl pred uveljavitvijo ZDKG. Člen 26 ZDKG torej v primerih, ko do uveljavitve tega zakona zapuščinski postopek še ni bil zaključen, odkazuje na uporabo ZDKZ. Njegova uporaba je predpisana tako glede določanja statusa zaščitene kmetije kot tudi glede njenega dedovanja. Zaradi ugotovljene neustavnosti je bila ta (prejšnja) ureditev v celoti razveljavljena. Zato je iz istih razlogov (navedenih v odločbi št. U-I-57/92) v nasprotju z ustavo tudi izpodbijana ureditev.

8. Druga točka izreka na podlagi drugega odstavka 40. člena ZUstS določa način izvršitve odločbe. Člen 44. ZUstS določa, da se zakon ali del zakona, ki ga je ustavno sodišče razveljavilo, ne uporablja za razmerja, nastala pred dnem, ko je razveljavitev začela učinkovati, če do tega dne o njih ni bilo pravnomočno odločeno. V obravnavanem primeru bi zato moral zakonodajalec ob upoštevanju drugega odstavka 155. člena ustave v roku, navedenem v drugi točki izreka odločbe št. U-I-57/92, ugotovljeno neustavnost odpraviti z ureditvijo, ki bi tudi v primerih, ko je bilo dedovanje uvedeno pred uveljavitvijo ZDKG, zapuščinski postopki pa do razveljavitve ZDKZ še niso bili pravnomočno končani, onemogočala odločanje na podlagi predpisov, katerih neustavnost je bila že ugotovljena. Kako bo v takih primerih urejeno dedovanje kmetijskih zemljišč in gozdov oziroma zaščitenih kmetij, ki sodijo v zapuščino, glede katere je bilo dedovanje uvedeno pred uveljavitvijo ZDKG, je na temelju 67. člena ustave stvar zakonodajalca. Ni pa mu prepuščeno, da bi z novo prehodno določbo to dedovanje uredil na način, za katerega je ustavno sodišče že ugotovilo, da ni v skladu z ustavo.

9. Zakonodajalec je storil prav to: s prehodno določbo 26. člena ZDKG je dedovanje v teh primerih uredil na način, za katerega je ustavno sodišče že ugotovilo, da ni v skladu z ustavo. Zato je ustavno sodišče to določbo razveljavilo. Z golo razveljavitvijo (brez določitve načina izvršitve po drugem odstavku 40. člena ZUstS) bi vsi zapuščinski postopki v primerih, v katerih je bilo dedovanje uvedeno pred uveljavitvijo ZDKG, ter postopki, katerih predmet je kmetija, pa o njenem statusu v skladu s prejšnjimi predpisi ni pravnomočno odločeno, zastali, stranke v teh postopkih pa bi morale čakati do nove zakonske ureditve. Ker bi morali biti zapuščinski postopki, glede katerih se je dedovanje uvedlo še v času veljavnosti ZDKZ, rešeni v doglednem času, je ustavno sodišče odločilo, da se do morebitne nove zakonske ureditve tudi v teh postopkih uporablja ZDKG, torej edina ureditev, ki velja.

10. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi 43. člena ter drugega odstavka 40. člena ZUstS v sestavi: predsednik Franc Testen ter sodnice in sodniki dr. Janez Čebulj, dr. Miroslava Geč-Korošec, Lojze Janko, Milojka Modrijan, dr. Lojze Ude, dr. Mirjam Škrk in dr. Dragica Wedam-Lukić. Odločbo je sprejelo soglasno.

Št. U-I-76/97

Ljubljana, dne 17. junija 1999.

Predsednik

Franc Testen l. r.